

לכן, מלמדים את אשתו הקטנה שתמאן בו, ותעקור את נישואיה אליו למפרע, ואז יכול לייבם את אחותה הגדולה.

רבן גמליאל אומר: אין זיקה. ואין אשתו הקטנה נאסרת משום אחות זקוקתו. וכיון שאינה נאסרת אשתו הקטנה, אין צורך ללמד אותה למאן בו.

אלא, **אם מאנה בו** — **מאנה**, ומותר לו אז לייבם את אחותה הגדולה.

ואם לא מאנה בו — הרי היא עצמה מותרת לו, ואילו היבמה הגדולה **תמתין עד שתגדיל** הקטנה, ויהיו נישואיה נשואין מן התורה.

ואז, **תצא** היבמה הלזו **משום** ערות **אחות אשה**, בלא יבום ובלא חליצה!

והיינו, שסובר רבן גמליאל שאין זיקה, ולכן מותר היבם באשתו הקטנה, ומותר לבטל מצות יבמין. ולכן אין מלמדים אותה שתמאן, אלא יכול לשאת אותה בנשואין דאורייתא כשתגדל, ותבטל מצות יבום של אחותה הגדולה.

ואם כן, מדוע שלא יסבור רבי מאיר כרבן גמליאל, שאפשר לבטל מצות יבמין.

אמר ליה רבה: וכי **מדרבן גמליאל אדרבי מאיר קרמית?** וכי צריך רבי מאיר הסובר כרבן גמליאל שאין זיקה, צריך לסבור כרבן גמליאל בכל דבר, גם שמותר לבטל מצות יבמין!?

אמר ליה אביי: **לא**. אלא **הכי קאמרין**:

וכי יתכן שתהיה המחלוקת ביניהם כה קיצונית עד שרבי מאיר חייש אפילו לספיקא

של ביטול מצות יבמין, שאמר בשתי אחיות הנופלות משני אחים שיחלוץ לשתייהן, שמא ימות אחד מהאחים ולא תתקיים מצות יבמין.

ואילו **לרבן גמליאל**, אפילו **לודאי** ביטול מצות יבמים **לא חייש!**

שהרי התיר לו לשאת את אשתו הקטנה כשתגדל, ותצא אחותה משום אחות אשה, ויבטל מצות יבמים בידים.

ודחה רבה: אין זו מחלוקת קיצונית, אלא עקרונית, האם אסור לבטל מצות יבמין, או מותר לבטלה.

ולכן, **דלמא מאן דלא חייש** לבטול מצות יבמין [רבן גמליאל], אפילו **לודאי** ביטול **לא חייש**.

ואילו **מאן דחייש** לביטול מצות יבמין [רבי מאיר] — אפילו **לספיקא חייש**.

אמר ליה אביי לרב יוסף: הא **דרב יהודה** שאמר יש זיקה, ואסור היבם בקרובות אשתו גם אחר מותה — **דשמואל היא!**

משמואל רבו שמעה רב יהודה, ולא מרב, שגם הוא היה רבו של רב יהודה.

דתנן: שומרת יבם, שקדש אחיו [דהיינו, יח-ב אחד האחים] את אחותה של היבמה. ומעתה, נעשית עליו יבמתו ערוה של אחות אשה, ושוב אין היא זקוקה לו עוד, שהרי אין זיקה לערוה.

ונמצא, שמעתה, אחותה של היבמה שקידש לו לאשה, אינה עוד "אחות זקוקתו":

משום רבי יהודה **בן בתירה אמרו:** בכל

זאת, כיון שהיא נראתה כאחות זקוקתו, **אומרים לו ליבם שקידש את אחות יבמתו:**

המתן מלכנוס אותה לנשואין — עד שיעשה אחיך בה מעשה, שיחלוץ לה, ואז תפקע זיקתה כלפי כל האחים, ולא תיראה עוד כאחות זקוקתך. כי משעה שחולץ לה, פוקעת זיקתה כלפי כל האחים.

והיינו, שסובר רבי יהודה בן בתירא "יש זיקה", והיה אסור לו ליבם לקדש את אחות יבמתו, לפי שהיא אסורה עליו משום אחות זקוקתו.

אך משקידשה, היתה צריכה לפקוע הזיקה של היבמה אליו, לפי שהיא נעשית ערוה עליו מן התורה.

אלא, שתיקנו חכמים, לפי שהוא נראה כלוקח אחות זקוקתו, וכיון שעדיין היא רק ארוסתו ועוד לא נשאה — שתמשיך להיות אסורה לו כאילו הזיקה קיימת אליו, עד שיחלוץ לה אחיו.

כי נתנו חכמים תוקף לזיקה כאילו היא ארוסה, ואין קידושין של זאת מפקיעים אירוסין של זאת.

אך אם כבר נשאה האח, לא תיקנו חכמים שתחשב עוד היבמה כזקוקה. כי נישואין עדיפים על אירוסין, ולכן כאילו "מפקיעים" נישואי האחות את זיקת היבמה, ושוב אין לאסור את אחותה כאחות זקוקה.

ואמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה.

ומוכח שסבר שמואל יש זיקה. ובהכרח שרב יהודה קיבל את ההלכה שיש זיקה משמואל רבו.

אמר ליה רב יוסף לאביי: למה הכרחת שרב יהודה קיבלה משמואל, ולא מרב?

דאי מדובר דקיבלה מרב שיש זיקה, מאי יקשה לך?

שיהיה **קשיא דרב אדרב**, שתהיה סתירה בדברי רב, כי מצד אחד אמר רב הונא בשמו שאין זיקה, ומצד שני אמר רב יהודה בשמו שיש זיקה.

אין זו סתירה בדברי רב.

כי **דלמא אמוראי נינהו**, רב הונא ורב יהודה שהם תלמידי רב, נחלקו ביניהם, ונחלקו **אליבא דרב**, מה היא שיטתו.

אמר אביי לרב יוסף: **כיון דאיתמר משמיה דשמואל בהדיא**, ששנינו משמו של שמואל במפורש, שלדעתו יש זיקה.

ואילו **משמיה דרב** אין הדבר ברור מה היא שיטתו, שהרי איתמר **כאמוראי**, שנחלקו תלמידיו של רב אם יש זיקה או אין זיקה.

לכן, **לא שבקינן**, אין אנו "מסלקים" עצמנו, ממה ששנינו **משמיה דשמואל בהדיא**. ולכן יש לנו לומר שרב יהודה שאמר יש זיקה, אמר זאת בשיטת שמואל רבו.

ולא **מוקימין** את דברי רב יהודה שאומר זאת בשם רב, **וכאמוראי**, ושיש כאן מחלוקת אמוראים, תלמידי רב, **ואליבא דרב**.

אלא, אנו מעמידים את דברי רב יהודה שיש זיקה — שאמר זאת בשם שמואל, רבו.

אמר רב כהנא: אמריתה לשמעתיא זאת קמיה דרב זבד מנהרדעא.

ואמר לי: אתון, אתם הכי מתניתו לה, כך הינכם שונים את דברי רב יהודה, שאינכם שונים אותם במפורש בשם שמואל רבו, ולכן אתם מתווכחים ביניכם אם רב יהודה אמר דבריו לפי שמואל או לפי רב.

אבל אנן — בהדיא מתנינן לדברי רב יהודה בשם שמואל רבו, וכך אנו שונים:

אמר רב יהודה אמר שמואל: שומרת יבם שמתה — אסור באמה.

אלמא קסבר שמואל: יש זיקה.

ואזדא שמואל לטעמיה. שמואל הסובר יש זיקה, הולך לשיטתו:

דאמר שמואל: הלכה כרבי יהודה בן בתירה.

ומבאר הגמרא: וצריכי, והיה שמואל צריך לומר את שתי המימרות, גם את המימרא "שומרת יבם שמתה, אסור באמה", וגם את המימרא "הלכה כרבי יהודה בן בתירה".

דאי אשמעינן רק את המימרא "יש זיקה", הוה אמינא, הני מילי שיש זיקה רק ביבמה הנופלת לגבי יבם אחד, שהזיקה מבוררת אליו בלבד.

אבל בתרי יבמים, שאין ידוע מי ייבמנה, לא אמרינן יש זיקה לשניהם.

קא משמע לן שמואל במימרא "הלכה כרבי יהודה בן בתירה", המדברת בזיקה לכמה אחים, שבכל זאת יש זיקה.

ואי אשמעינן שמואל רק את המימרא

שהלכה כרבי יהודה בן בתירה, הוה אמינא הני מילי שיש זיקה, רק מחיים, בחיי היבמה, שיש בה אז זיקה, וגם אחר שנעשית ערוה היא ממשיכה להיראות כאחות זקוקה.

אבל לאחר מיתה של היבמה פקעה לה זיקה, ומותר אז היבם בקרובותיה.

לכן קא משמע לן שמואל "יש זיקה", דזיקה בכדי, בלי חליצה, לא פקעה. והרי הוא אסור בקרובותיה כאילו מתה ארוסתו, שאסור בקרובותיה גם אחר מיתתה.

מתניתין:

במשנה הקודמת התבאר דין אשת אחיו שלא היה בעולמו במקרה שנולד האח השלישי לפני שייבם האח השני את אשת האח הראשון.

ועתה מבאר המשנה את הדין של אשת אחיו שלא היה בעולמו, כאשר נולד האח השלישי לאחר שייבם האח השני את אשת האח הראשון:

אם היו שני אחים בעולם, ומת אחד מהן.

ויבם האח השני את אשת אחיו שהיה עמו בעולמו.

ואחר כך נולד להן אח, שלא היה בעולמו של האח הראשון.

ומת האח השני, שייבם את אשת האח הראשון.

ונפלות לפני האח השלישי אשת אחיו שלא היה בעולמו, וצרתה:

הרי הראשונה, אשת האח הראשון,

אשת הראשון אל השלישי, ולא נאסרה עליו בשעת נפילה כאשת אח שאין לה היתר, אלא מצאה השלישי בשעת הוולדו כאשתו של אחיו השני, אין היא נאסרת עליו כאשת אחיו שלא היה בעולמו.

ולכן, כשמת האח השני — הרי הוא מייבם לאיזו מהן שירצה, או חולץ לאיזו מהן שירצה.

וטעמו של רבי שמעון, יתברר בגמרא, לפי שיטות הראשונים, בדף כ א

גמרא:

התבאר במשנתנו, שרבי שמעון מתיר לאח השלישי לייבם את אשת אחיו הראשון [שהתייבמה לאחיו השני, ומת אחיו השני], כאשר נולד האח השלישי לאחר שייבמה האח השני.

ומשמע מכאן שרק בצורה כזאת, שנולד השלישי, ומצאה כשהיא מיובמת לשני, רק אז התירה רבי שמעון לשלישי.

אבל באיסור אשת אחיו המבואר במשנה הקודמת, כשנולד השלישי לפני שיבמה השני, מודה רבי שמעון לחכמים שהיא נאסרה עליו עולמית כאשת אח שיש לה בנים, ושוב אין לה היתר להתייבם לו, גם אם ייבמה אחיו השני ומת, והרי היא נופלת ממנו.

אלא, שנחלקו אמוראים בדבר:

אמר רבי אושעיא: חלוק היה רבי שמעון על חכמים אף במשנה הראשונה, הקודמת, וסבור שאפילו אם נולד האח השלישי לפני

שהתייבמה לאח השני, יוצאה משום ערות "אשת אחיו שלא היה בעולמו". ופטורה מהיבום והחליצה.

והשניה, צרתה, אשת האח השני, יוצאת כמוה, ללא חליצה ויבום, משום צרתה של ערוה.

אך אם לא ייבם האח השני את אשת האח הראשון, אלא רק עשה בה האח השני מאמר, קידושי כסף, שתיקנו חכמים שיקדש היבם את יבמתו לפני שיבוא עליה, ומת —

הרי הראשונה יוצאת משום אשת אחיו שלא היה בעולמו.

ואילו השניה שהיא צרת ערוה מדרבנן עקב קידושי מאמר שעשה בעלה בראשונה — חולצת, ולא מתייבמת.

רבי שמעון חולק על האמור ברישא של המשנה, ואומר:

אין אשת אחיו שלא היה בעולמו נאסרת עליו, אלא אם כן נולד השלישי, ומצא את אשת אחיו שלא היה בעולמו כאשר היא עדיין ב"זיקת נישואי אחיו הראשון".

דהיינו, שלא נחלצה ולא נתייבמה, ועדיין היא זקוקה ליבום מכח נישואי אחיו שלא היה בעולמו.

שאו, כיון שאינו יכול לייבמה או לחלוץ לה, היא נאסרת עליו כאשת אח שלא היה בעולמו. וכיון שנאסרה עליו בשעת נפילה ליבום, היא נאסרת עליו עולמית.

אבל, אם נולד האח השלישי לאחר שייבם השני את אשת הראשון, ונמצא שלא נפלה

— **לרבי שמעון איצטריך**, להשמיענו שגם בה הוא נחלק.

ותנא רישא, את המשנה הקודמת, **להודיעך כחו דרבי שמעון**, שאפילו בנוולד האח השלישי, ואחר כך יבם השני, התיר רבי שמעון.

ותנא סיפא, משנתנו, **להודיעך כחן דרבנן**, שאפילו ביבם ולבסוף נולד, אסרו חכמים.

ובדין הוא, ראוי היא **הנפלות** שיחלוק רבי שמעון מיד על חכמים, ויתיר מיד **ברישא**.

אלא, נטר להו שמר רבי שמעון והמתין לרבנן עד **המסיימו למילתייהו**, וחדר, ואחר כך — **פליג עלייהו**.

ועתה מבררת הגמרא: אם גם בנוולד ובסוף ייבם התיר רבי שמעון, אם כן:

אלא, **אשת אחיו שלא היה בעולמו**, לרבי שמעון — **היכי משכחת לה?** באיזה אופן תמצאה?

בחד אחא, שהיה אח אחד שלא היה בעולמו של האח השני, ומית. ונולד לו אח, לאחר מיתתו, שאינו יכול לייבם את אשת אחיו לפי שלא היה עמו בעולמו.

אי נמי, בתרי, בשני אחים, ונולד אח שלישי, ולא יבם האח השני את אשת אחיו, ולא מית עדיין האח השני.

שאסור האח השלישי לייבמה מכח הנפילה מאחיו המת, לפי שלא היה עמו בעולמו.

אבל אם פקעה זיקתו של האח הראשון, כשיבם השני, ומעתה היא נחשבת כאשתו של האח השני, מותר לו לשלישי לייבמה

שייבמה האח השני, ויבמה האח השני, ומת השני, הרי היא מתייבמת!

ולפי רבי אושעיא אין טעמו של רבי שמעון כמו שביארנו במשנה, אלא הוא טעם אחר, וכפי שיתבאר להלן.

ומוכיח רבי אושעיא את דבריו: **ממאי**, מהיכן לוקח אני זאת?

מדקתני משנה יתירה — **בבא דרישא**.

שהרי המשנה הקודמת, מיותרת היא לגמרי, אם לא נאמר כדברי, והיא באה להשמיע שרבי שמעון חולק גם עליה.

כי **למאן קתני לה?** לצורך מי נשנית המשנה הקודמת להשמיענו את שיטתו?

אילימא לרבנן, אם יש בה ענין להשמיע את שיטתם של חכמים החולקים על רבי שמעון, ורבי שמעון לא מדבר בה, כי הוא מודה בדין זה לחכמים — זה לא יתכן.

כי **השתא**, הרי מבואר כאן במשנתנו, שאפילו אם יבם האח השני ולבסוף נולד האח השלישי, שלא מצאה בשעת נפילה ליבום מהראשון, אלא מצאה כאשת השני, **דכי אשכחה**, שכאשר מצאה בעת הוולדו, **בהתירא** של יבום מכח השני **אשכחה** — ובכל זאת **אפרי רבנן** לייבמה, כמבואר במשנתנו —

נולד השלישי לפני יבום של השני, ונאסרה עליו מכח נפילת הראשון משום אשת אחיו שלא היה בעולמו, ורק **אחר כך יבם** האח השני — **מיבעיא**!! וכי יש צורך לומר שהיא אסורה לו.

אלא לאו, שהמשנה הזו, הקודמת למשנתנו

כשימות השני, שהרי הא השני היה בעולמו, והיא עתה נופלת לפניו כאשת השני, ולא כאשת הראשון.

וזה שהוסיפה הגמרא "ולא מית", משום שיתבאר לקמן, שלפי רבי אושעיא אם ימות השני — אז היא תותר לשלישי! ומהטעם שיתבאר לקמן.

ועתה מבארת הגמרא, מהו טעמו של רבי שמעון אליבא דרבי אושעיא, שאפילו בנולד השלישי ולבסוף יבם השני, ומת, מותר לאח השלישי לייבמה.

בשלמא אם יבם השני, ואחר כך נולד האח השלישי, ומת השני, מותר לשלישי לייבמה, היות וכי אשכחה השלישי — ב'התירא' אשכחה!

שהיות ולא נזקקה אליו מכח הראשון, אלא מצאה כשהיא מיובמת לשני, היא לא נאסרה עליו, והרי היא מותרת לו מכוחו של השני.

אלא אם נולד השלישי, ומצאה בזיקת נשואיו של הראשון, ונאסרה אז עליו כאשת אח שיש לה בנים, ורק אחר כך יבם אותה השני.

מאי טעמא הותרה לשלישי במיתת השני? והרי כבר נאסרה עליו עולמית בשעה שנולד, היות היתה אז נפילה בזיקת נשואי אחיו הראשון, שלא היה בעולמו.

ומשנינן: **קסבר רבי שמעון** [אליבא דרבי אושעיא]:

א. יש זיקה. זיקת האישות שיש ליבם ביבמתו, היא זיקת אישות חזקה, ויש לה כמה בחינות [כגון לאסור קרובותיה, ועוד, כפי שיתבאר להלן].

ב. זיקה של היבמה אל היבם היא אישות כה חזקה, עד — שב"כנוסה" דמיא.

שאפילו מן התורה, נחשבת זיקתה אל היבם כאילו כבר כנסה היבם לאשה!

ולכן, כאשר נולד אח חדש, אין הוא מוצא אותה בזיקת אישות של אחיו המת, שלא היה בעולמו, אלא נחשב הדבר כאילו פקעה לגמרי אישותו של אחיו המת, והחלה אישות היבם.

ואישות זו מותרת ליבום לאח שנולד עתה, שהרי היה יחד עם אחיו השני בעולמו.

והיינו, שלפי רבי שמעון, אליבא דרבי אושעיא, אין היא נאסרת על האח השלישי כאשת אח שאין לו בנים, היות ואין כאן אישות של הראשון, שמכוחה תאסר עליו עולמית, אלא אישות של השני בלבד!.

מתקוף לה רב יוסף לרבי אושעיא: השתא, הרי בזיקה ומאמר, מספקא ליה לרבי שמעון אי כנוסה דמיא, אי לאו כנוסה דמיא. וכפי שיתבאר הגמרא.

זיקה להורה, בלי מאמר — מיבעיא למימר שאינה כנוסה לרבי שמעון!

ומבארת הגמרא: **מאי היא?** היכן מצינו שרבי שמעון מסתפק אם בזיקה ומאמר היא כנוסה או לא?

דתנן [לקמן לא ב]: שלשה אחין שהיו נשואין שלש נשים נכריות.

ומת אחד מהם. ועשה בה האח השני מאמר, ומת —

הרי אלו, שתי היבמות, של האח הראשון ושל האח השני, חולצות ולא מתייבמות.

היות והיבמה שעשה בה מאמר אסורה ביבום, וכפי שיתבאר, ואוסרת גם את צרתה [במאמר].

שנאמר: [דברים כה] "ומת אחד מהם — יבמה יבא עליה".

מי שעליה זיקת יבם אחד — אני קורא בה "יבמה יבוא עליה".

ולא מי שעליה זיקת שני יבמין!

וזאת, שעשה בה השני מאמר, יש בה זיקת שני יבמים, של הראשון ושל השני, שהרי היא זקוקה מכוחו של הראשון, וגם מכוחו של השני, מחמת שעשה בה מאמר. וצרתה, אשת השני, אסורה לייבום כמות.

רבי שמעון חולק, וסובר, ממה נפשך:

אם המאמר קונה אותה כאשתו, הרי היא אשת השני בלבד, ואין כאן זיקת הראשון.

ואם אין המאמר קונה אותה כאשתו, הרי אין כאן זיקת השני, לפי שאינה נופלת ממנו, אלא מהראשון.

ולכן, לא סובר רבי שמעון כלל את הדרשה מי שיש עליה זיקת שני יבמים אינה מתייבמת.

ולכן, רבי שמעון אומר: מייבם לאיזהו מהן שירצה. וחולץ לשניה, מחמת הספק!

ומבאר הגמרא: יבומי תרוייהו לא, אין הוא מייבם לפי רבי שמעון את שתיהן, כי רבי שמעון מסתפק, דדלמא "יש זיקה",

ומכח הזיקה נחשבת אשת הראשון ככנוסה לשני.

והווי אשת הראשון, הזקוקה לשני, ואשת השני — שתי יבמות הבאות מבית אחד. יט-א

ואין לייבם אלא יבמה אחת מהבית, לפי שאמרה תורה "את בית אחיו". ללמדך, בית אחד הוא בונה, ואינו בונה שני בתים.

ומאידך, יבומי חדא מהן, ואיפטור אידך ללא חליצה, מצד "בית אחד הוא בונה ואי אתה בונה שני בתים", גם לא יתכן.

דדלמא אין זיקה נחשבת ככנוסה, והווי להו שתי יבמות הבאות משני בתים, וצריך לחלוץ לשניה, גם אם ייבם את הראשונה.

ומסיים רב יוסף את קושייתו על רבי אושעיא, ומוכיח את הוכחתו:

אלמא, מספקא ליה לרבי שמעון, האם זיקה יחד עם מאמר היא ככנוסה או לא.

ואיך אמר רבי אושעיא, שלפי רבי שמעון, בזיקה גרידא היא ככנוסה?!

וכי תימא לתרץ, שאין רבי שמעון מסתפק, אלא סובר בודאי שזיקה ככנוסה. ואכן מדאורייתא, הכי נמי כשנופלות לפניו בזה אחר זה שתי יבמות, האחת מן האח הראשון, והשניה מהאח השני, נחשבת הראשונה ככנוסה לאח השני, וכשמת האח השני, נחשב הדבר שנופלות שתי היבמות מ"בית אחד" [של האח השני] אל האח השלישי.

והיות ו"בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים", סבור רבי שמעון דמייבמא רק חדא מהן ומפטרא חדא.